

THOMAS MANN

MARIO A KOUZELNÍK

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

„Polib mě!“ řekl hrbáč. „Věř mi, že to smíš! Miluji tě. Polib mě sem,“ a ukázal špičkou ukazováčku, odtáhnuv paži, ruku i malíček, na svou tvář, blízko k ústům. A Mario se shýbl a políbil ho.

V sále nastalo veliké ticho. Ten okamžik byl groteskní, obludný a napínavý – okamžik Mariovy blaženosti. V této kruté chvíli, v níž vnucovaly citu všechny vztahy štěstí a blažené iluse, ozval se po naší levici – ne hned na začátku, ale hned po smutném a tragikomickém spojení Mariových rtů s hnusným tělem, které se podstrčilo jeho něžnosti – smích Giovanottův vlevo od nás, jediná věc, která se oddělila z očekávání, smích brutální, škodolibý a přece, byl bych se musil mýlit, ne bez jistého spodního tónu a odstínu soustrasti s takovou potupou, ve snu utrpěnou – v tom smíchu zněla jakási ozvěna onoho zvolání „Poveretto!“, o kterém kouzelník prohlásil, že bylo posláno na nepravou adresu, a na které si sám dělal právo.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je ze závěru knihy, kdy kouzelník uvedl Maria do hypnózy a donutil ho ho políbit.

Vypravěč, muž, který má ženu a dvě děti, vypráví o rodinné dovolené v Itálii. Tato dovolená neprobíhala právě nejšťastněji. Rodina byla nucena změnit hotel, poté se lidé pohrdavě dívali na vypravěčovu osmiletou dcerku, když pobíhala nahá na pláži. Vrcholem dovolené v městečku Torre di Venere se stalo vystoupení kouzelníka Cipolly. Byl to podivně nepříjemný muž. Cipolla ovládal triky s kartami, ale uměl také číst lidem myšlenky a uvést diváky do hypnózy. Vypravěčovy děti během představení usínaly, bylo pro ně zdoluhavé, ale zároveň nechtěly odejít, aby o nic nepřišly. Pro svůj pokus si Cipollo vybral číšníka Maria. Správně odhadl, že je nešťastně zamilovaný do jisté Silvestry, a poté ho uvedl do transu, v němž si Mario myslel, že jeho milovaná Silvestra je Cipollo. Když Mario domnělou Silvestru políbil, Cipollo ho vzbudil. Naprosto ponížený Mario utekl z jeviště, ale ještě se otočil a trefil kouzelníka Cipolla dvěma ranami z pistole.

- **téma a motiv**

téma: Mariovo ponížení před diváky

motivy: ústa, polibek, ticho, škodolibý smích

- **časoprostor**

prostor: Itálie, město Torre di Venere; sál, v němž probíhá kouzelníkově představení

čas: polovina srpna (letní sezóna), 20. léta (před druhou světovou válkou)

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky.

Úryvek se skládá ze dvou odstavců.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, povídka

- **vypravěč**

ich-forma: vypravěčem je otec rodiny, která trávila léto v Itálii a zavítala na kouzelníkovu představení

- **postava**

vypravěč – obyčejný muž, otec dvou dětí (syna a dcery), manžel, který vypráví o letní dovolené v Itálii, kde vládla napjatá a nepřátelská atmosféra

kouzelník Cipolla – šikovný a přesvědčivý kouzelník, ovládá karetní triky, ale i hypnózu, v jádru velmi zlý, senzacechtivý, neváhá ponižovat diváky svého představení; ošklivý i vzhledově (má hrb a ošklivou tvář)

číšník Mario – nepříliš hezký obyčejný mladík, který je zamilovaný, ale jeho láska není opětována, vznětlivý, citlivý

- **vyprávěcí způsoby**

převládá pásmo vypravěče v ich-formě

přímá řeč: kouzelník

- **typy promluv**

kouzelníkův monolog: „Polib mě!“, „Věř mi, že to smíš! Miluji tě. Polib mě sem,“

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

věta rozkazovací	„Polib mě!“
zdrobnělina	ukazováček, malíček
přechodník	odtáhnul
archaismus	iluse
italské slovo	Poveretto! (= chudáček)

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

epiteton	okamžik byl groteskní, obludný a napínavý; krutá chvíle; smutném a tragikomickém spojení; smích brutální, škodolibý
personifikace	vnucovaly citu všechny vztahy štěstí a blažené iluse; tělem, které se podstrčilo jeho něžnosti
epizeuxis	ne <u>hned</u> na začátku, ale <u>hned</u> po smutném
metafora	hnusným tělem, které se podstrčilo jeho něžnosti (= kouzelník); bylo posláno na nepravou adresu (= to kouzelník sám je chudák, ne Mario)

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

- první polovina 20. století

Thomas Mann (1875–1955)

- německý prozaik, publicista, laureát Nobelovy ceny (1929)
- z bohaté rodiny, mladší bratr spisovatele Heinricha Manna
- spisovatel z povolání, pracoval v satirickém časopise
- v Itálii žil 3 roky (s Heinrichem)
- v r. 1933 emigroval do Švýcarska, jeho knihy byly od r. 1936 v Německu zakázané
- přijal československé státní občanství
- od r. 1939 žil v USA, po druhé světové válce opět ve Švýcarsku
- vysoce ceněn, držitel mnoha cen a doktorátů

- psal psychologické romány a novely
- častým tématem je postavení umělce ve společnosti, vliv umění na život
- Buddenbrookovi* – první román, osudy čtyř generací obchodnické rodiny
- Tristan, Tonio Kröger, Smrt v Benátkách* – novely
- Kouzelný vrch* – výchovný román, odehrává se ve švýcarském plicním sanatoriu
- Josef a bratři jeho* – tetralogie
- Lotte ve Výmaru* – román, goethovské téma
- Doktor Faustus* – vrcholný román
- Zpověď hochštaplera Felixe Krulla* – nedokončený román

- **literární / obecně kulturní kontext**

německá literatura 1. poloviny 20. století

Egon Ervín Kisch (1885–1948)

- z rodiny bohatého židovského obchodníka s textilem
- pracoval pro německé noviny a časopisy, nejčastěji pro Prager Tagblatt
- po vypuknutí války emigroval do USA, zemřel v Praze krátce po komunistickém puči
- znalec pražského podsvětí – šantánů, lokálů, přítel pasáků, prostitutek, zlodějů...
- dokonalá znalost hovorové češtiny
- svoje krédo „být při tom“ beze zbytku plnil
- přezdívka *zuřivý reportér* – byl reportér světové proslulosti
- reportáže – psány s lehkostí, elegancí, brilantně, s nadhledem
- Zuřivý reportér, Pasák, Pražská dobrodružství, Pražský pitaval*

Arnold Zweig (1887–1967)

- prozaik, dramatik, esejista
- účastník 1. světové války
- Velká válka bílých mužů* – románový cyklus o 1. světové válce
- Spor o seržanta Gríšu* – román o malém človíčku, ruském zajatci, který se stává nevinnou obětí pruského militarismu

Erich Maria Remarque (1898–1970)

- odešel jako dobrovolník do 1. světové války, v roce 1918 byl raněn
- zajímal se o automobilové závody a nějaký čas i aktivně závodil
- po nástupu fašismu v Německu v roce 1933 se dostal na seznam zakázaných autorů
- v roce 1938 byl zbaven německého občanství

- nacistická propaganda prohlásila, že byl doopravdy Paul Kramer (Remarque pozpátku) Žid, který se nezúčastnil 1. sv. války, a tudíž ji nemůže popisovat
  - v roce 1939 odjel do New Yorku, kde získal americké občanství
  - oženil se s bývalou manželkou Charlieho Chaplina
  - do vlasti se nikdy nevrátil (styděl za to, čeho jsou Němci schopní)
- Na západní frontě klid, Miluj bližního svého, Tři kamarádi*

Heinrich Mann

Bertolt Brecht

Max Brod

Erich Kästner

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Mario a kouzelník – označení dvou hlavních hrdinů povídky, číšníka a kouzelníka Ciapolla, který Maria znemožnil

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Hlavní smysl díla – varování před fašismem – již není aktuální. Aktuální je ale varování před šířícím se zlem a nenávisť.

- **pravděpodobný adresát:**

Kniha je určena spíše zdatnějším čtenářům se znalostí historie (atmosféra před 2. světovou válkou) a bohatší slovní zásobou (metaforický jazyk).

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Jedná se o povídku z roku 1930, kdy už byl T. Mann ceněným autorem – držitelem Nobelovy ceny.

- **tematicky podobné dílo:**

kniha s cirkusovou tematikou: Vítězslav Nezval – *Pantomima*

kniha varující před fašismem: Karel Čapek – *Válka s mloky*

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Mário a kúzelník – televizní film, Československo, 1976

Mario a kouzelník – drama, Rakousko/Francie/Německo, 1994

- ani jeden film není známý, československý je hodnocený lépe